

Joanna Dec-Pietrowska*

REFLEKSJE DORADCÓW NAD WŁASNYMI DOŚWIADCZENIAMI W STREETWORKINGU

W odniesieniu do współcześnie występujących zjawisk i problemów społecznych oferty instytucji świadczących wsparcie i pomoc społeczną nie zawsze są odpowiedzią na potrzeby i trudności pewnych ludzi. Szczególnie osoby zagrożone wykluczeniem, wywodzące się z grup naznaczanych czy marginalizowanych (w wyniku prowadzonego stylu życia, sytuacji społecznej, powstałych problemów z obszaru niedostosowania społecznego czy patologii społecznej) lub będące już poza marginesem życia społecznego (podwójnie wykluczone), niechętnie są do korzystania z tego typu świadczeń lub funkcjonują poza formalnym systemem wsparcia i pomocy. Według Agnieszki Walendzik (2005) niechęć pewnych osób lub grup do korzystania ze sformalizowanych ofert niejednokrotnie wynika z negatywnych wcześniejszych doświadczeń, konfliktu z prawem, braku możliwości dotarcia do danej placówki czy nieadekwatności oferty pomocy, jaką ta proponuje. Często towarzyszą im poczucie wstydu i zażenowania, obawa przed krytyką i oceną, lęk przed konsekwencjami płynącymi ze stylu życia, jaki prowadzą. Są też takie osoby lub grupy, które nie posiadają odpowiedniej wiedzy, gdzie udać się po pomoc i jakiego typu ona powinna być, mają trudności komunikacyjne lub nie znają odpowiedniego języka bądź przebywają w kraju nielegalnie (por. Walendzik 2005, s. 35).

W kontekście tego typu problemów rozwiązaniem lub uzupełnieniem oferty instytucjonalnej staje się streetworking. Charakteryzuje go bowiem „wychodzenie z ofertą poza ramy i mury danej instytucji” do osób, które ze sformalizowanej pomocy nie mogą korzystać (bo im nie przysługuje) bądź nie chcą z niej korzystać (ze względu na swoje postawy, doświadczenia lub stopień wykluczenia) lub negocjują one daną instytucję (z powodu wymogu poddania się pewnej kontroli) (por. Dębski, Michalska 2012, s. 46-47). Przez badaczy i praktyków często określany jest on mianem formy pomocy społecznej, w której aktywnie poszukuje się bezpośredniego kontaktu z (potencjalnymi) odbiorcami konkretnych działań w środowisku ich codziennego funkcjonowania. (por. Leopold, Steffan 1995; Dec, Trębińska 2004; Dec 2005; Biernat 2009; Stenka 2010;

---

* **Joanna Dec-Pietrowska**, dr – Uniwersytet Zielonogórski, Wydział Pedagogiki, Psychologii i Socjologii, Instytut Pedagogiki, Zakład Seksuologii, Poradnictwa i Resocjalizacji; e-mail: j.dec@ips.uz.zgora.pl.

Surmaj 2011; Dec 2012). Traktowany jest jako „metoda pracy socjalnej o charakterze interwencyjnym, pomocowym, reintegracyjnym, profilaktycznym i edukacyjnym” (Bielecka 2014, s. 10).

Streetworking może być więc postrzegany jako alternatywa dla istniejących instytucji pomocowych i programów stacjonarnych, gdyż wychodzi naprzeciw pewnym potrzebom społecznym, których te instytucje nie są w stanie zaspokajać (Hobot 2011; Dec 2012). Ze względu na niejednokrotnie niewystarczające lub nieskuteczne metody pracy socjalnej wykorzystywane w systemie pomocy społecznej, uzupełnia on daną ofertę lub podejmuje inne działania na rzecz tych samych grup lub jednostek. Jednocześnie jest uznawany za jedną z bardzo skutecznych form profilaktyki i edukacji wśród osób podejmujących ryzykowne zachowania, zarówno w odniesieniu do swojego życia, jak i zdrowia innych ludzi (por. Dec 2012, s. 131). W działaniach streetworkerów¹ zastosowanie mają wszystkie trzy metody pracy socjalnej (indywidualna, grupowa, środowiskowa), ale wydaje się, że aktywność ta zorientowana jest przede wszystkim na doradztwo. W niniejszym opracowaniu skoncentruję się na streetworkingu rozumianym jako metoda pracy zorientowana na wsparcie, działania profilaktyczne lub edukacyjne świadczone w terenie.

Celem prezentowanego artykułu jest opis doświadczeń streetworkerów w perspektywie bycia doradcą². Przedstawię fragment badań własnych, których celem było rozpoznanie znaczenia tej pracy dla postrzegania siebie, świata innych ludzi, osobistej i zawodowej tożsamości przez streetworkerów. Zaprezentowane zostaną w nim analizy doświadczeń pracy w streetworkingu jako kontekstu rozwoju kompetencji zawodowych w zakresie poradnictwa. Przyjęłam za Alicją Kargulową, że sytuacje poradnicze – z którymi mamy do czynienia w streetworkingu – to sytuacje, w których zachodzi proces biograficznego uczenia się. Doświadczenia związane z byciem doradcą, uczestnictwo w procesie poradniczym niejako „od drugiej strony” stają się bowiem istotnym elementem procesu własnego uczenia i rozwoju doradcy (Kargulowa 2013, s. 66). Inspiracją wyznaczającą zaprojektowanie analiz była koncepcja „stawania się doradcą” autorstwa Elżbiety Siarkiewicz (2010), która uwzględnia znaczenie kontekstów w procesie rozwoju kompetencji związanych z poradnictwem. Autorka wskazuje kilka sposobów owego stawania się i identyfikuje obszary doświadczeń mające znaczenie dla podejmowania roli doradcy oraz poczucia bycia kompetentnym. Wskazuje na istotność takich ob-

---

¹ W literaturze przedmiotu oraz praktyce streetworkerów zamiennie nazywa się doradcami ulicznymi, wychowawcami podwórkowymi, pedagogami ulicy, outreachworkerami, animatorami środowiskowymi, edukatorami ulicy. W prezentowanym tekście zamiennie używać będę określeń streetworker i doradca uliczny.

² Terminu „doradca” używam, powołując się na definicję B. Wojtasik, która podaje, że „w węższym znaczeniu doradcą jest ten, który przez interakcję z radzącym się rozwiązuje problemy bądź pobudza radzącego się do samodzielnego rozwiązywania tychże” (Wojtasik 1994, s. 26).

szarów, jak doświadczenia i przeżycia osobiste, doświadczenia społeczne oraz szeroko rozumiany kontekst ludzkich doświadczeń (Siarkiewicz 2010, s. 145-146). Każdy z tych trzech obszarów wiąże się z „nieustannym doświadczaniem”³ praktyki poradniczej, „przyczynia się do świadomej lub nieświadomej oceny naszych kompetencji do bycia doradcą oraz przyjęcia lub odrzucenia takiej roli” (Siarkiewicz 2010, s. 147).

Założenia metodologiczne

Prezentowane badania są fragmentem szerszych badań nad poradnictwem skierowanym do grup i osób marginalizowanych⁴. Ich celem było poznanie doświadczeń osób, których elementem biografii zawodowej było „bycie” streetworkerem (doradcą ulicznym), a także refleksji nad nimi, rozumienie ich z pewnego dystansu, wynikającego z perspektywy czasowej oraz pewnych zmian tychże doświadczeń w wyniku pracy w streetworkingu. Rezultatem tego procesu było przypisywanie znaczeń tego doświadczenia dla dalszego konstruowania własnej zawodowej i osobistej tożsamości. Tego rodzaju poszukiwania w pewien sposób nawiązują do etapów opisywanych w cyklu Davida A. Kolba: doświadczenia – analizy doświadczenia – generalizacji i zastosowania (za: Illeris 2006, s. 46). Powyższe kwestie stały się punktem wyjścia do prowadzenia rozmów z badanymi w kontekście ich doświadczeń wynikających z pracy streetworkerskiej.

W projektowaniu badań przyjąłem założenia paradygmatu interpretatywnego, zgodnie z którym człowiek jest traktowany jako istota twórcza, zanurzona w dynamicznej, zmiennej i trudno przewidywalnej rzeczywistości społecznej. To on tworzy, nadaje znaczenie wszelkim procesom, które na niego oddziałują, ale też wciąż na nowo konstruuje swoją tożsamość, która nie jest stała, jednoznaczna i określona (por. Atkinson, Delamont 2009).

Metodologicznym postulatem tego paradygmatu jest rozumiejący typ poznania [...]. Interesujące badacza w tym typie poznania jest to, w jaki sposób jednostka postrzega i interpretuje doświadczenia i sytuacje, których jest uczestnikiem, które zależne są od osobistych znaczeń i przekonań (Paprzycka 2008, s. 133-134).

Poszukiwałam odpowiedzi na następujące pytanie badawcze: jakie zmiany w obszarze kompetencji doradcy identyfikują badani mający doświadczenia streetworkingu i jakie nadają im znaczenia?

³ O mocy doświadczenia i doświadczania w kształceniu doradców pisały E. Siarkiewicz, E. Trębińska-Szumigraj, D. Zielińska-Pękał (2012) w książce: *Edukacyjne prowokacje. Wykorzystanie etnografii performatywnej w procesie kształcenia doradców*.

⁴ Badania były realizowane w styczniu i lutym 2017 r.

Badania miały charakter opisowy i realizowane były strategią jakościową z zastosowaniem narracyjnego wywiadu eksperckiego (Pilch, Bauman 2010, s. 329-330). Zastosowałam dobór celowy wyznaczony strategią doboru „przypadków typowych” (Patton 2002, s. 236), czyli takich, których pewne cechy „przyjmowały proporcje przeciętne dla większości przypadków” (Flick 2010, s. 59). Przyjęłam zatem, że badani powinni spełniać podobne kryteria, którymi były długość pracy w streetworkingu (minimum rok), praca z różnymi odbiorcami, w różnych miastach i lokalizacjach, praca w obszarze redukcji szkód i profilaktyki, ukończone szkolenia przygotowujące do pracy metodą *outreach*.

Strategia analizy wyznaczona była koncepcją modyfikacji kompetencji w pracy doradcy, autorstwa E. Siarkiewicz. Analizy doświadczeń streetworkingu w kontekście identyfikowanych przez badanych zmian dokonywałam w ramach wyznaczonych tą koncepcją obszarów: indywidualnego, społecznego i szerszego kontekstu ludzkich doświadczeń. W projektowaniu badań i analizie wyników uwzględniłam tzw. „Ja” badacza⁵ (por. Byczkowska-Owczarek 2014, s. 191; Przymont-Ciesielska 2016, s. 159).

Analizie poddałam wywiady z dziewięcioma streetworkerami⁶. Było to pięć kobiet i czterech mężczyzn, z różnym stażem pracy, z różnych miast i pracujący z różnymi odbiorcami działań streetworkerskich w różnych środowiskach i miejscach. Badani byli osobami pomiędzy 31. a 50. rokiem życia. Najdłuższy staż w pracy streetworkerskiej wynosił 15 lat, natomiast najkrótszy dwa lata. Wszyscy odbyli uprzednio szkolenia oraz staże przygotowujące ich do pracy w charakterze streetworkera, dodatkowo cztery osoby były z wykształcenia pracownikami socjalnymi, dwie psychologami i dwie pedagogami. Rozmówcy pracowali w różnych środowiskach z grupami i osobami zagrożonymi marginalizacją lub już wykluczonymi społecznie. Były to zarówno osoby świadczące usługi seksualne, jak i dzieci ulicy, młodzież i młodzi dorośli, mężczyźni mający seks z mężczyznami, uczestnicy imprez w klubach i dyskotekach oraz osoby uzależnione od środków psychoaktywnych. Z racji specyfiki działań streetworkerskich miejscem pracy badanych były agencje towarzyskie, trasy dojazdowe do przejść granicznych, prywatne mieszkania, ulice, dworce, kluby nocne, dyskoteki, puby, akademiki, kluby dla osób nieheteroseksualnych, imprezy masowe, bramy, „meliny”, pustostany, parki.

⁵ Wybór przedmiotu badań, badanych osób, metody oraz obszaru badawczego odnosi się do moich własnych doświadczeń zawodowych. Przez 15 lat pracowałam z różnymi grupami marginalizowanymi jako streetworkerka w organizacji pozarządowej. Z tego względu wartością dodaną badań i przyjętej analizy wywiadów może być moje refleksyjne osadzenie, zarówno teoretyczne, jak i praktyczne znajomość omawianej tematyki, refleksja nad omawianymi procesami (także tymi niejawnymi) oraz autodyscyplina w nadawaniu znaczeń pewnym zjawiskom. Jednocześnie, znając swoich rozmówców, mam świadomość ewentualnego emocjonalnego zaangażowania w proces badawczy, a co za tym idzie ryzyka nadużycia własnej perspektywy badacza.

⁶ Dane rozmówców zakodowano.

Doświadczenie zmian wynikających z pracy w streetworkingu – wyniki analizy

Proces doświadczania pewnej praktyki pomocowej, jakim była praca streetworkerska, stał się dla rozmówców punktem wyjścia do prowadzenia refleksji na ten temat. Badani streetworkerzy, poszukując ważnych dla siebie znaczeń pełnienia tej roli, przywoływali w swoich wspomnieniach wydarzenia, czasem sprzed wielu lat, które były dla nich znaczące. Co więcej, bardzo często w poszukiwaniu tych znaczeń opisywali swoje osobiste, zawodowe i społeczne kompetencje, których znaczący rozwój lokowali właśnie w tamtym czasie. Można więc powiedzieć, że streetworking w dużym stopniu pomógł im zbudować ich profesjonalną tożsamość. Przedstawiłam je w odniesieniu do trzech obszarów doświadczeń (podobnie jak to ujmuje E. Siarkiewicz), choć w rzeczywistości nie są one rozłączne (często się przenikają lub zlewają).

Doświadczenie zmiany kompetencji interpersonalnych w wyniku pracy streetworkerskiej

Pierwszy z analizowanych obszarów obejmował doświadczenia i ich modyfikacje w sferze cech osobowych (kompetencji interpersonalnych), użytecznych w życiu zawodowym oraz prywatnym.

W wyniku doświadczeń związanych ze streetworkingiem uległy zmianie rozmaite cechy osobowościowe. Wskazane przez badanych zmiany dotyczyły wzrostu pewności siebie w kontaktach z podopiecznymi, światopoglądu, wzrostu otwartości i cierpliwości, a także umiejętności związanych z nawiązywaniem kontaktów: „*Dało mi to większą pewność siebie w nawiązywaniu kontaktów [...]. W sferze zawodowej także*” (M, 47, LP 6)⁷; „*Myszę, że dzięki temu jestem teraz bardziej otwartym człowiekiem*” (M, 43, LP 15); „*Dowiedziałem się o sobie, że jestem osobą nad wyraz cierpliwą*” (M, 51, LP 7). Stan ten był interpretowany jako bezpośrednie następstwo doświadczenia bycia streetworkerem, ale bywało też tak, że jego źródło nie było do końca jednoznaczne, nawet dla nich samych.

Kilku badanych mówiło o wzroście u nich tolerancji. Opisując zmianę w tym obszarze, opowiadali o poszerzeniu jej granic, o pewnych dylematach związanych z ich wyznaczeniem, o znaczeniu tej zmiany dla ich klientów i ich samych jako profesjonalistów oraz jako ludzi: „*Zwiększyła mi się tolerancja na różne rzeczy, [...] do siebie do innych*” (K, 31, LP 10); „*Ja toleruję więcej niż być może bym tolerowała, gdybym w tym świecie nie była*” (K, 43, LP 3).

W jeszcze innych fragmentach wywiadów rozmówcy akcentowali znaczenie tego doświadczenia dla ugruntowania własnych postaw, poglądów czy sposobu postrzegania

⁷ Skróty oznaczają kolejno: płeć (K – kobieta, M – mężczyzna), wiek, lata pracy w streetworkingu (LP).

zagadnień ważnych społecznie: „*Myszę, że feminizm mi się zaostrzył*” (K, 43, LP 3); „*Nie mam zgody na szowinistyczne teksty o kobietach*” (K, 41, LP 14).

Osoby udzielające wywiadów wskazywały również na sferę emocjonalną, jako tę znacząco rozwijaną w doświadczaniu bycia streetworkerem. Mówiły o wzroście wrażliwości, większej czujności na bodźce, czy wręcz o uporczywym powracaniu do wspomnień emocjonalnych i przeżywaniu ich na nowo, w końcu o zmniejszeniu lęku, wywołanego pierwotnie brakiem znajomości aktualnie poznawanego, społecznego świata: „*Człowiek jest bardziej wyczulony na takie kawałki, te zmysły są bardziej wyostrzone*” (K, 41, LP 14); „*Bez wątpienia uruchomiło jakieś pokłady wrażliwości*” (M, 36, LP 2); „*Nie boję się też. Kiedyś może bałabym się na przykład narkomanów, w tej chwili się ich nie boję*” (K, 43, LP 3). Osoby badane wskazywały także na wzrost swojej wrażliwości na potrzeby innych i umiejętności refleksyjnego odnajdywania się w sytuacji, gdy sygnały ze środowiska sugerowały brak warunków do udzielenia standardowej (w danych okolicznościach) pomocy.

Trzech rozmówców, opisując swoje doświadczanie bycia wśród ludzi, wskazywało po prostu na przyjemność, frajdę z tego typu spotkań, docenianie możliwości bycia z kimś, kogo na co dzień trudno spotkać: „*Fajnie się pracuje z ludźmi*” (M, 51, LP 7); „*Miałem z tego mega przyjemność*” (M, 47, LP 6); „*Lubiłam tę pracę*” (K, 41, LP 14). Satysfakcję z tych spotkań buduje także wiele już nabytych umiejętności, na przykład: przełamywania barier, pokonywania przeszkód w nawiązywaniu kontaktów, nawiązywania relacji na dużym poziomie zaufania. Dodatkowym elementem wzmacniającym tę radość z kontaktów z drugim człowiekiem okazywało się wewnętrzne poczucie bycia użytecznym, pomocnym czy też wrażenie, że można było kogoś wesprzeć, podzielić się wiedzą, doświadczeniem lub komuś poradzić: „*To fajne, daje poczucie spełnienia, że zrobiłeś coś, co było warto, że ktoś zauważył twoją pracę*” (M, 51, LP 7).

W odniesieniu do postrzegania własnej roli zawodowej badani podkreślali także zmianę w obrębie postrzegania budowania własnego autorytetu u odbiorców swoich działań: „*Mi to bardzo pokazało, np. praca w ogóle uliczna, że ja nie potrzebuję takiego podnoszenia swojej pozycji w pracy przez to, że ja będę na przykład w jakiś sposób wyglądać, czy że młodzież będzie się do mnie zwracać: »proszę pani«*” (K, 31, LP 10). Inni wskazywali na wzrost lub poprawę pewnych umiejętności lub wiedzy, które są przydatne w pracy z innymi ludźmi: „*Streetworking niesamowicie mnie rozwinął w pracy bezpośrednio z klientem*” (M, 43, LP 15); „*Pracuję teraz w poradni. Doświadczenie streetworkingu sprawiło, że to, co oni (klienci) przynoszą to mnie nie dziwi i wiem jak z tym pracować*” (K, 43, LP 3). Refleksje nad zawodową praktyką dotyczyły również konieczności podejmowania modyfikacji w swojej pracy ulicznej, a nawet określania nowych zasad funkcjonowania lub obierania nowych celów.

Bardzo interesujące okazały się wątki o charakterze etycznym. Czasem to wiązało się z postawieniem pytań o to: kim lub jaka/jaki jestem teraz? Można powiedzieć, że rozmówcy bardzo różnie mierzyli się z dylematami etycznymi:

- albo świadomie dystansowali się od tego, co społecznie oceniane jest jako moralne bądź niemoralne: „*To przecież nie jest moje życie, więc nie mogę w to ingerować*” (M, 47, LP 6),
- albo doświadczali dylematów związanych z przyjmowaniem różnych perspektyw opisu zdarzeń i świata: „*Ja rozumiem te działania ludzi z innej perspektywy*” (M, 43, LP 15),
- albo ponownie definiowali te zasady, zgodnie z na nowo zinterpretowanym sposobem postrzegania świata i ludzi: „*Te moje zasady etyczne są chyba bardzo przesunięte w kierunku... ja jestem w stanie znieść więcej niż ktoś, kto nigdy w tym świecie nie był*” (K, 43, LP 3).

Analiza opisywanych wywiadów pozwoliła na wyłonienie pewnych kategorii zmian osobistych wynikających z indywidualnych doświadczeń płynących z pracy streetworkerskiej badanych, podobnie do cyklu uczenia się przez doświadczenie Kolba (tabela 1). W ich obrębie zaznaczały się w dużej mierze kwestie związane z rozwojem cech osobowościowych i sfery emocjonalnej, jakimi były wzrost pewności siebie w nawiązywaniu kontaktów z ludźmi, większa otwartość, wrażliwość i uważność na problemy jednostkowe innych osób, wzrost empatii. Streetworkerzy wskazywali także na poszerzenie wiedzy o własnym potencjale w odniesieniu do cech, które w pracy streetworkerskiej (oraz w pomaganiu innym) są ważne. Streetworking wykorzystywany w pracy z osobami marginalizowanymi stawia przed jego realizatorami pewne wymagania dotyczące ich sfery osobowościowej. W tym kontekście szczególnie ważne są cierpliwość w nawiązywaniu kontaktu i utrzymywaniu relacji z odbiorcami działań, brak oceniania, tolerancja i akceptowanie wyborów danej osoby, taktowność czy empatia. Badani wskazywali na wzrost czy pogłębienie się u nich tychże cech, w wyniku pracy ulicznej. Doświadczenia płynące z pracy badanych dały im także okazję do ugruntowania własnych postaw w odniesieniu do pewnych zjawisk społecznych (np. prostytucji, narkomanii) czy poglądów na wyżej wymienione kwestie. Niektórym rozmówcom wystrzyły się lub zradykalizowały ich poglądy i opinie. Zmianie uległy również pewne kwestie moralno-etyczne, jakimi kierowali się badani. Doświadczenie to przyczyniło się m.in. do wzrostu u nich zrozumienia, tolerancji czy nawet akceptacji zachowań społecznie nieakceptowanych. Streetworking dał badanym także wewnętrzne poczucie bycia społecznie potrzebnym i użytecznym, a w niektórych przypadkach poczucie spełnienia i satysfakcji z pomagania innym. Dzięki możliwości pracy w charakterze doradcy ulicznego nauczyli się oni wielu przydatnych umiejętności, które mogą w przyszłości wykorzystać. Badanym towarzyszyła również większa refleksja nad ich zawodową praktyką. Streetworking

pozwolił im zatem na zmodyfikowanie czy zmianę postrzegania ich roli zawodowej, a co za tym idzie określanie nowych zasad funkcjonowania czy obierania nowych celów. Pojawiły się także nowe pomysły na pracę z innymi ludźmi lub grupami.

Tabela 1. Zmiany kompetencji interpersonalnych streetworkerów

Kategoria doświadczeń osobistych	Zmiana doświadczenia w wyniku pracy streetworkerskiej
Rozwój cech osobowościowych	– wzrost pewności siebie – większa otwartość – wzrost wiedzy o swoim potencjale
Ugruntowanie własnych postaw, poglądów	– umocnienie poglądów równościowych i feministycznych
Rozwój sfery emocjonalnej	– wzrost empatii i wrażliwości na potrzeby innych – pozbycie się lęku
Wewnętrzne poczucie bycia społecznie użytecznym	– satysfakcja i radość z pomagania innym – przekonanie o byciu potrzebnym – poczucie spełnienia
Nauka nowych przydatnych umiejętności, procentujących na przyszłość	– wzrost umiejętności pomocowych – wzrost gotowości na nowe wyzwania i problemy
Docenianie możliwości bycia z kimś, kogo na co dzień trudno spotkać oraz satysfakcja z pracy	– czerpanie przyjemności z pracy z ludźmi – wzrost zadowolenia i satysfakcji zawodowej
Zmiana w obrębie zasad etycznych	– wzrost tolerancji na zachowania społecznie nieaprobowane – zmiana perspektywy postrzegania zachowań innych osób
Modyfikowanie przekonania o własnej roli zawodowej	– zmiana w postrzeganiu budowania własnego autorytetu
Określanie nowych ram i zasad pracy	– świadomość potrzeby posiadania pewnych cech i umiejętności przydatnych w pracy
Refleksja nad zawodową praktyką	– tworzenie nowych pomysłów na pracę – gotowość i świadomość potrzeby zmiany w obliczu wyzwań zawodowych

Źródło: badania własne.

Doświadczenie zmiany kompetencji społecznych w wyniku pracy streetworkerskiej

Streetworking okazał się również doświadczeniem znaczącym dla rozumienia relacji z innymi ludźmi. Rozmówcy wskazywali na bardziej świadome uznanie podmiotowości klientów i ich prawa do samostanowienia: „[...] w myśl zasady, że mój klient, pacjent jest samostanowiący [...] Ja to szanuję” (M, 47, LP 6); „Generalnie ludzie są bardzo różnorodni i pomagać można w sposób szanujący też tą, taką indywidualność jednostki” (K, 31, LP 10).

Inni mówili o pogłębieniu się ich szacunku do odbiorców swoich działań lub zrozumienia dla dokonywanych przez nich wyborów, nawet tych, które w społecznym rozumieniu mogą nie być akceptowane: „Teraz zupełnie nie oceniam osób po tym, co robią” (M, 43, LP 15); „Ludzie dokonują pewnych wyborów, albo w wyniku pewnych

okoliczności kimś zostają i potem w tym tkwią, [...] i ja mam totalną zgodę na to" (K, 43, LP 3); *„Dało mi to większą akceptację wyborów innych osób”* (K, 41, LP 14).

Bywało też, że streetworkerzy stawali się albo ambasadorami tych osób w innych środowiskach, albo dawali sobie prawo do stawania w obronie odbiorców swoich działań: *„Mam w sobie bardzo głębokie poczucie obrony statusu, człowieczeństwa ludzi, którzy zajmują się seksbiznesem, chodzi przede wszystkim o kobiety”* (K, 46, LP 3); *„Myślę sobie, że jestem trochę ambasadorem tamtego świata w tym świecie, to na pewno”* (K, 43, LP 3). Jednocześnie wspominali o dużych emocjach, jakie się w nich uruchamiają w czasie spotkań towarzyskich czy dyskusjach na temat osób z grup marginalizowanych: *„Wchodzę w dyskusję z dużymi emocjami”* (K, 43, LP 3); *„Wkurzam się na nietolerancyjne opinie o kobietach tam pracujących”* (K, 41, LP 14).

Niejednokrotnie w wyniku modyfikacji swoich postaw (będących następstwem zdobytej wiedzy, doświadczeń i umiejętności) podejmują także próby zmiany stereotypów społecznych, jakimi się posługują inni ludzie bądź jakimi dawniej badani się sami posługiwali: *„Mam potrzebę walki ze stereotypem”* (K, 46, LP 3); *„Wcześniej posługiwałam się jakimś mega stereotypem [...], z którym teraz walczę”* (K, 44, LP 8).

Ciekawym wątkiem był także ten, w którym refleksja dotyczyła znaczenia relacji społecznych w procesie doskonalenia własnej zawodowej i pozazawodowej tożsamości. Niektóre z tych fragmentów można rozumieć jako pojawienie się świadomości, że konieczne jest budowanie systemu społecznego wsparcia samych doradców: *„Kiedys to i superwizji w sumie żadnej takiej formalnej czy nieformalnej za dużo nie było [...], a dziś wiem, że to jest szalenie ważne”* (K, 46, LP 3). Jednocześnie bycie w społeczności ludzi dzielących wspólne doświadczenie okazywało się też byciem w przestrzeni niezbędnej dla testowania czy potem – realizowania własnej wizji pomagania: *„Okazało się, że można to robić inaczej i też przynosi to wymierne rezultaty”* (K, 31, LP 10).

Doświadczenie poradnictwa sprzyjało na bieżąco refleksjom nad tą praktyką i tworzeniu nowych pomysłów na pracę, zwłaszcza wtedy gdy te praktykowane okazywały się nietrafione bądź nieskuteczne. Tworzenie a następnie testowanie w praktyce nowych pomysłów sprzyjało modyfikowaniu działań poradniczych oraz nabywaniu kolejnych umiejętności społecznych i zawodowych. Tym samym gromadzenie doświadczeń w toku interakcji społecznych było uznawane za ważny element w doskonaleniu własnych umiejętności, które mogą zaprocentować w dalszej pracy streetworkerskiej: *„Tamte doświadczenia zbudowały trochę mój dzisiejszy sposób rozmawiania, i takiego doradztwa czy takiego poradnictwa już na trochę głębszym poziomie, to bez wątplenia”* (K, 46, LP 3); *„Mieliśmy szansę sprawdzić się w różnych grupach i w różnej tematyce”* (K, 41, LP 14); *„Wiedziałam, że muszę się dalej szkolić, bo nie była to taka łatwa praca, jaka się z pozoru wydawała”* (K, 44, LP 8).

Reasumując, w odniesieniu do zmian społecznych w doświadczeniu badanych ich zdaniem streetworking w głównej mierze pozwolił na modyfikację ich relacji z innymi ludźmi, w szczególności tych, do których kierują oni swoje działania (tabela 2). Doświadczenia w tym wymiarze przyczyniły się m.in. do wzrostu świadomości, że to osoby, z którymi pracują badani, mają prawo do samostanowienia o samych sobie, o podjęciu współpracy czy nawiązaniu relacji z badanymi. Dało im to także przeświadczenie, iż to odbiorca działań w dużej mierze ustala zasady i reguły pracy, daje przyzwolenie na obecność w swoim świecie. Jednocześnie uświadomiło to badanym, że nie mogą nikogo oceniać przez pryzmat tego, co robią osoby z grup docelowych, jakich dokonują wyborów lub w jakiej sytuacji się znaleźli. Będąc niejako osobami z zewnątrz, badani postrzegali swoją rolę jako osób, które mają za zadanie łączyć światy zasadniczo niepasujące do siebie. Jednym z celów pracy streetworkerskiej jest bycie swoistym ambasadorem osób, z którymi się pracuje, którzy publicznie nie są słyszalni lub nie daje się im do tego przestrzeni. Tego typu przekonanie przyświecało także badanym. Poza tym uświadomiło im to potrzebę walki o prawa tychże osób i przeciwstawiania się stereotypom, jakie panują w społecznym odbiorze osób i grup marginalizowanych. Sami badani wskazywali także na zmianę własnych przekonań i nastawienia do odbiorców swoich działań. Streetworking w wyniku interakcji społecznych stanowił także okazję do gromadzenia pewnych doświadczeń w celu doskonalenia własnych

Tabela 2. Zmiany kompetencji społecznych streetworkerów

Kategoria doświadczeń społecznych	Zmiana doświadczenia w wyniku pracy streetworkerskiej
Relacje z innymi ludźmi	<ul style="list-style-type: none"> – oddanie „kontroli” nad współpracą odbiorcy – wartość człowieka jako priorytet w pracy – przeświadczenie o sprawczości odbiorców działań
Wzrost tolerancji w odniesieniu do osób, zachowań i zjawisk społecznych	<ul style="list-style-type: none"> – zrozumienie i akceptacja ludzkich wyborów – wzrost tolerancji na zachowania i zjawiska społecznie nieakceptowane
Przekonanie o potrzebie walki o prawa odbiorców działań	<ul style="list-style-type: none"> – poczucie misji w odniesieniu do walki o prawa odbiorców – bycie „pomostem” między odbiorcami działań a „światem zewnętrznym”
Próby zmiany stereotypów społecznych	<ul style="list-style-type: none"> – unaocznienie i konfrontacja z własnymi uprzedzeniami – potrzeba walki ze stereotypami społecznymi
Wzrost świadomości konieczności budowania systemu społecznego wsparcia samych doradców lub realizowania własnej wizji pomagania	<ul style="list-style-type: none"> – ocena programów streetworkerskich pod kątem ich profesjonalnego przygotowania i realizowania – wzrost świadomości profesjonalnego podejścia w pracy
Gromadzenie doświadczeń jako ważny element doskonalenia własnych umiejętności	<ul style="list-style-type: none"> – wzrost profesjonalizmu przekładającego się na dalszą karierę zawodową

Źródło: badania własne.

umiejętności zawodowych i przyszłej pracy z ludźmi w obszarze poradnictwa, profilaktyki lub edukacji (zupełnie jak to zachodzi w cyklu uczenia się Kolba). Zdaniem badanych przyczyniło się to m.in. do wzrostu ich profesjonalizmu, większej łatwości i otwartości na podejmowanie tematów, które często są ztabuizowane, radzenia sobie z trudnymi pytaniami lub sytuacjami, które nie są do przewidzenia. Mając na uwadze swoje wcześniejsze doświadczenia, streetworkerzy wskazywali na wzrost świadomości konieczności budowania odpowiedniego systemu pomocy społecznej. Wskazując na niewystarczające oferty wsparcia i pomocy, pomijanie lub wykluczanie pewnych osób i grup społecznych, badani podkreślali wagę profesjonalnego i odpowiedzialnego przygotowywania, realizowania i oceniania programów pomocowych (także tych prowadzonych metodą streetworkingu).

Redefiniowanie szerszego kontekstu społecznego w wyniku pracy streetworkerskiej

Myśląc o kontekście społecznym, E. Siarkiewicz opisywała go jako obszar, przestrzeń, w której jesteśmy „zanurzeni”. To pewnego rodzaju sprawy, zjawiska, rzeczy składające się na ten kontekst, który dalej „nasącza” nasze doświadczenia swoimi znaczeniami. To właśnie one mogą się okazać znaczące przy identyfikowaniu sytuacji uruchamiającej procesy doradcze (2010, s. 144-146).

Pierwotnie postrzegałam ten kontekst jako pewną mapę odniesienia, znaczącą przy dokonywaniu interpretacji doświadczeń streetworkerów, ale wstępna analiza wywiadów pokazała, że ten kontekst także bywa poddawany przez badanych refleksji, krytyce i próbom zrozumienia oraz interpretacji. Z jednej więc strony streetworking staje się kontekstem umożliwiającym odniesienia, poprzez już nabyte, uwewnętrznione, zinternalizowane doświadczenie. A z drugiej – staje się obszarem dokonywanych zmian.

W pierwszym rozumieniu streetworking zdaniem badanych często stawał się „trampoliną” do dalszej kariery zawodowej, kuźnią przyszłych profesjonalnych doradców, edukatorów i terapeutów. Okazywał się znaczącą mapą dla dalszej drogi zawodowej wielu rozmówców. Doświadczenie to było opisywane jako przestrzeń, w której osoby udzielające wywiadu nauczyły się wielu przydatnych dla nich potem umiejętności: „Pozwoliło mi to pracować w narkomanii, w tej działce, w której jestem teraz [...] Z HIV-em chyba też” (M, 47, LP 6); „Teraz mogę chyba pracować już z każdym” (K, 41, LP 14).

Streetworking będący zaś kontekstem, w którym doradcy ulicy działali, wyposażał ich w pewne umiejętności i jednocześnie określał zasady pomagania, obszar działań, sposób wchodzenia w relacje z klientami, identyfikacji z nimi, ale i umiejętności za dbania o swoje bezpieczeństwo i komfort pracy.

Kontekst doświadczenia streetworkingu okazywał się także znaczący w zderzeniu z „klasyczną” instytucjonalną formą poradnictwa i edukacji, dawał on możliwość zmodyfikowania własnej roli zawodowej rozmówców, która, jak się okazało, nie musiała być zgodna z instytucjonalnymi oczekiwaniami. Specyfika pracy w codziennym pozainstytucjonalnym środowisku, blisko ludzi, w bezpośrednich, często partnerskich relacjach sprawiała, że niektórym badanym trudno było odnaleźć się w sztywnych regulacjach edukacji i poradnictwa instytucjonalnego. Uwewnętrzniiona mapa doświadczenia streetworkingu pozwalała im zatem na poszukiwanie takich form pracy i nawiązywania relacji, które były im bliższe, bardziej naturalne.

Doświadczenie pracy w streetworkingu stało się też punktem wyjścia do krytycznej oceny projektów i działalności instytucji, których podstawowa funkcja, niejako z definicji, wiąże się z pomaganiem, a także systemowych idei poradnictwa w Polsce: „*Mi się bardzo pozmieniała optyka przez lata [...]. Większość programów pomocowych, [...] to jest dopiero największa hipokryzja chyba, jaką można w życiu spotkać*” (M, 47, LP 6). Podkreślano również nieadekwatność czy nietrafność instytucjonalnych form pomocy: „*Mi to pozwoliło spojrzeć na nasz system pomocy, który bardzo kuleje, w sensie takiej filozofii pomagania, że człowiek w instytucji jest wyżej, niż ten człowiek, który przychodzi*” (K, 31, LP 10); „*Wielokrotnie okazywało się, że system pomocy społecznej jest niewystarczający i nie odpowiada na konkretne potrzeby*” (K, 41, LP 14); „*System się absolutnie nie wyrabia*” (M, 47, LP 6).

Osoby badane wielokrotnie w swoich refleksjach rekonstruowały wiele sytuacji, w których osoby najsłabsze, wymagające wsparcia czy edukacji były traktowane przez formalny system marginalnie lub wręcz pomijane. Doświadczenie to było być może dlatego tak szczególne, ponieważ programy streetworkerskie prowadzone przez organizacje pozarządowe kierowane są najczęściej do grup marginalizowanych. Praca z tymi ludźmi była dla streetworkerów codziennością, a przez to szczególnie wyraźnie dostrzegali oni niesprawiedliwość systemu, który niesłusznie traktował zarówno ich podopiecznych, jak i instytucje, które te programy tworzyły (głównie poprzez ograniczanie środków na ich działalność, brak ciągłości finansowania projektów, zbyt słabe wsparcie systemowe): „*[...] system bardzo często w ogóle ich pomija, że nie chce się nimi zajmować*” (K, 31, LP 10); „*Kościół nie znajduje miejsca dla osób, które realizują się [...] w jakiś określony sposób*” (K, 43, LP 3).

Streetworkerzy krytykowali też niektóre przepisy prawne, które albo zbyt radykalnie kryminalizują pewne obszary aktywności ludzi (np. dopuszczając karanie za posiadanie każdej ilości narkotyku), albo spychają je do strefy poza prawem (np. prostytutkę, która nie jest zalegalizowana, ale też nie jest zabroniona w Polsce): „*Przepisy karno-prawne są idiotyczne*” (M, 47, LP 6); „*Jestem za tym, żeby w jakiś sposób to wszystko było zalegalizowane*” (K, 41, LP 14).

W związku z doświadczaniem streetworkingu bardzo ciekawe przesunięcie można dostrzec w obszarze języka i aparatu pojęciowego, używanego przez rozmówców. Opisując prostytucję, określali ją mianem „praca”, „zawód”, mimo że w prawodawstwie polskim nie ma takiej profesji: „*Nauczyli mnie tego, że to jest praca (prostytucja)*” (K, 44, LP 8); „*Dla mnie prostytucja to jest zawód*” (M, 47, LP 6). Innymi pojęciami, których używali rozmówcy, były: praca w seksbiznesie, osoby świadczące usługi seksualne, pracownice uliczne, *seksworkers* (ang.), zawód, agencja, praca na ulicy.

Osoby badane, poszukując znaczeń swojego doświadczenia w pracy doradców – streetworkerów, wskazywały też na pewne ogólne idee związane z własnym rozumieniem świata, a także ze zmianą postrzegania świata i w ich opiniach, jaka się dokonała w jego wyniku. Jeszcze inne refleksje streetworkerów wiązały się z ich doświadczeniem braku stabilności otaczającego świata. Słuchając biograficznych opowieści swoich klientów, niejednokrotnie dostrzegali, jak niewiele trzeba, by życie potoczyło się w nieprzewidywalnym kierunku, zmuszając do podejmowania decyzji, o których nigdy by wcześniej nie pomyśleli: „*Z jednej strony to są równoległe i inne światy, ale tak naprawdę dzieli je od nas tylko krok. Niewiele brakuje, aby znaleźć się po drugiej stronie*” (K, 43, LP 3).

Warto podkreślić, że wszyscy rozmówcy jednoznacznie pozytywnie wypowiadali się o metodach pracy opartych na idei redukcji szkód, z wykorzystaniem streetworkingu, a nawet wskazywali ją jako tę rekomendowaną do dalszej pracy ze środowiskami osób marginalizowanych: „*Jest to metoda, która szalenie rozwija*” (M, 43, LP 15); „*Z tymi ludźmi najlepiej się pracuje właśnie w ten sposób*” (K, 41, LP 14). Jednocześnie we wszystkich przeprowadzonych na tym etapie badań wywiadach pojawiały się sugestie co do konieczności kontynuowania programów *harm reduction* w kontekście profilaktyki zdrowotnej, jako tych mających najlepsze i długofalowe rezultaty: „*To, że ugruntowałem się w przekonaniu, że to jest dobry kierunek, że ona (ta praca) przynosi efekty*” (M, 43, LP 15); „*To ma sens (streetworking), jak najbardziej to ma sens*” (M, 36, LP 2).

Mówiąc o doświadczaniu szerszego kontekstu społecznego, kategorii zmian, jakie zaistniały w wyniku pracy streetworkerskiej, przedstawiono w tabeli 3. Zdaniem badanych praca uliczna w głównej mierze pozwoliła im na krytyczną ocenę istniejących już programów i działań pomocowych. Okazało się, że w pewnych wymiarach system pomocy i wsparcia nie jest wystarczający lub wyklucza pewne środowiska, nie dając im szansy na poradzenie sobie z własną sytuacją życiową lub wręcz ich naznaczając. Tego typu spostrzeżenia przyczyniły się do negatywnego podejścia do istniejących przepisów prawnych dotyczących zjawiska prostytucji czy narkomanii. Zmiany, jakie zaobserwowali badani, dotyczyły również aparatu pojęciowego i języka, jakim się posługiwali. Pojęcia mające swoje źródło w języku ekonomicznym, handlowym, biznesowym, związanym z finansami zostały zawłaszczone również przez praktykę ulicy. Jednocześnie narratorzy relacjonowali, że streetworking dał im w pozytywny sposób

okazję do zmiany postrzegania otaczającego ich świata społecznego. Wskazywali oni na wzrost uważności na pewne sytuacje, „wyostrzenie zmysłów” na dziejące się obok nich zjawiska, ale także na nabranie pewnego dystansu do nich, dzięki możliwości poznania i przebywania w tych równoległych światach. Refleksje końcowe badanych dotyczyły ugruntowania ich własnych przekonań o sensowności podejmowanych działań i konieczności ich dalszej kontynuacji (ponownie można znaleźć tu odniesienia do koncepcji Kolba).

Tabela 3. Redefiniowanie szerszego kontekstu społecznego

Kategoria doświadczeń szerszego kontekstu społecznego	Zmiana doświadczenia w wyniku pracy streetworkerskiej
Krytyczna ocena istniejących programów systemu pomocy	– zmiana spojrzenia na programy pomocowe – ocena istniejących lokalnych programów w odniesieniu do działań w innych krajach
Dostrzeganie ułomności systemu i instytucji pomocowych	– wzrost świadomości niewystarczającej oferty pomocy – zdystansowanie się do różnych instytucji – świadomość braków w ofercie skierowanej do odbiorców
Krytyka zapisów legislacyjnych	– przekonanie o sensowności legalizacji pewnych zjawisk – nieakceptowanie obecnych regulacji prawnych w odniesieniu do grup marginalizowanych
Zmiana w obszarze języka i aparatu pojęciowego	– redefiniowanie zjawisk społecznych – stosowanie pewnych skrótów językowych i myślowych
Zmiana postrzegania świata	– wzrost tolerancji na pewne zjawiska dziejące się w przestrzeni społecznej – nabranie dystansu do zjawisk, z którymi ma się do czynienia, dzięki ich poznaniu
Przekonanie o skuteczności działań opartych na idei redukcji szkód	– dostrzeganie wartości pracy streetworkerskiej w kontekście profilaktyki – poczucie sensowności istnienia programów outreach – świadomość pozytywnych rezultatów pracy

Źródło: badania własne.

Wnioski i refleksje końcowe

Metoda *outreach* czy jedna z jej form – streetworking w refleksjach badanych opisywana była jako atrakcyjna forma pracy dla osób, które nie tylko pragną zajmować się nie zawsze społecznie aprobowanymi zjawiskami, ale i poznawać nowe i alternatywne formy poradnictwa czy profilaktyki. Streetworkerzy, praktykując pomaganie w taki sposób, mieli okazję wspierać ludzi, którzy często tej pomocy są pozbawieni lub sami się jej pozbawiają, pogłębiać swoją wiedzę i umiejętności, realizować swoje pasje i łamać pewne stereotypy. W opinii ich samych stali się oni bardziej odważni, cierpliwi i wytrwali, mają poczucie misji bądź chcą być przydatni społecznie. Nadal, mimo

upływu lat i wykonywania (czasem) innej pracy, planują działać w obszarze edukacji zdrowotnej, profilaktyki, interwencji, (re)integracji i redukcji szkód. Streetworking nie tylko pozwolił im się doskonalić, ale także być swoistym „pomostem” pomiędzy ludźmi marginalizowanymi a instytucjami i organami polityki społecznej. Doświadczenie tego typu pracy w środowisku przyczyniło się nie tylko do przebudowy tego, co się myśli o odbiorcach swoich działań, o świecie i o samym sobie, do zmiany pewnych cech osobowościowych badanych doradców, ale pozwoliło również na wypracowanie nowych lub innych ram definiowania tego, co składa się na pracę doradcy, co jest w niej istotne i potrzebne.

Streetworking można także interpretować jako przestrzeń, w której dziejące się praktyki poradnicze (poradnictwo indywidualne i grupowe, poradnictwo dialogowe, poradnictwo seksualne, poradnictwo w zakresie profilaktyki ryzykownych zachowań, poradnictwo w zakresie chorób przenoszonych drogą płciową, poradnictwo dotyczące uzależnień, poradnictwo prawne) mogą dać szansę ich odbiorcom, ale także i organizatorom (doradcom) możliwość pełnienia rozmaitych ról społecznych. Jednocześnie praca ta może się przyczyniać do poprawy sytuacji psychicznej, zdrowotnej, bytowej lub społecznej osobom lub grupom docelowym, a co za tym idzie, nawet do chęci zmiany dotychczasowego sposobu funkcjonowania. Można więc powiedzieć, że streetworking staje się przestrzenią doświadczeń, w której odbiorcy działań (niejako z założenia) i doradcy uliczni (refleksyjni uczestnicy dziejących się tam procesów) mogą dla siebie wiele uzyskać.

Bibliografia

- Atkinson P., Delamont S. (2009), *Perspektywy analityczne*, [w:] *Metody badań jakościowych*, N.K. Denzin, Y.S. Lincoln (red.), t. 2, PWN, Warszawa, s. 257-285.
- Bielecka E. (2014), *Standardy pracy środowiskowej kierowanej do dzieci i młodzieży realizowanej przez: streetworkerów, pedagogów ulicy, wychowawców podwórkowych*, https://warszawarodzinnna.um.warszawa.pl/sites/warszawarodzinnna.um.warszawa.pl/files/standardy_pracy_srodowiskowej.pdf [19.01.2017].
- Biernat T. (2009), *Doświadczenia streetworkingu za granicą. Analiza czterech programów*, „Wychowanie Na Co Dzień”, nr 3, s. 19-22.
- Byczkowska-Owczarek D. (2014), *Zastosowanie autoetnografii analitycznej w badaniu społecznych aspektów doświadczania choroby*, „Przegląd Socjologii Jakościowej”, t. 10, nr 3, s. 184-201.
- Dec J. (2005), *Streetworking, czyli praca z dziećmi ulicy*, „Psychologia w Szkole”, nr 4, s. 101-109.
- Dec J. (2012), *Poradnictwo dla osób z grup marginalizowanych – streetworking*, „Studia Poradnicze/Journal of Counselology”, t. 1, s. 129-141.
- Dec J., Trębińska E. (2004), *Swoisty charakter pomocy osobom świadczącym usługi seksualne*, [w:] *Niejednoznaczność poradnictwa*, E. Siarkiewicz (red.), Oficyna Wydawnicza UZ, Zielona Góra, s. 98-107.
- Dębski M., Michalska A. (red.) (2012), *Podręcznik streetworkera bezdomności*, Pomorskie Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności, Gdańsk.

- Flick U. (2010), *Projektowanie badania jakościowego*, tłum. P. Tomanek, PWN, Warszawa.
- Hobot Ł. (2011), *Praca socjalna w środowisku ulicznym z osobami bezdomnymi oraz młodzieżą zagrożoną wykluczeniem i niedostosowaniem społecznym na przykładzie projektu „Streetwork – skuteczny kontakt z klientem”*, [w:] *Streetworking. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, M. Michel (red.), Wydawnictwo UJ, Kraków, s. 97-107.
- Illeris K. (2006), *Trzy wymiary uczenia się. Poznawcze, emocjonalne i społeczne ramy współczesnej teorii uczenia się*, Wydawnictwo Naukowe DSWE, Wrocław.
- Kargulowa A. (2013), *(Trans)formacja struktur doświadczenia, wiedzy, działania w sytuacji poradniczej*, „Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja”, nr 1, s. 59-73.
- Leopold B., Steffan E. (1995), *Prewencja w zakresie HIV/AIDS oraz STD a granice międzynarodowe*, Wydawnictwo SPI, Berlin.
- Paprzycka E. (2008), *Kobiety żyjące w pojedynkę. Między wyborem a przymusem*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa.
- Patton M.Q. (2002), *Qualitative Research & Evaluation Methods*, Wydawnictwo Sage Publications, Londyn.
- Pilch T., Bauman T. (2010), *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa.
- Pryszmont-Ciesielska M. (2016), *Metodologiczny Hyde Park i kryzys badacza. Kulisy badań inspirowanych sztuką i performansem*, „Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja”, t. 19, nr 3 (75), s. 155-165.
- Siarkiewicz E. (2010), *Przesłonięte obszary poradnictwa. Realia – iluzje – ambiwalencje*, Oficyna Wydawnicza UZ, Zielona Góra.
- Siarkiewicz E., Trębińska-Szumigraj E., Zielińska-Pękał D. (2012), *Edukacyjne prowokacje. Wykorzystanie etnografii performatywnej w procesie kształcenia doradców*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.
- Stenka R. (red.) (2010), *Raport z fazy diagnozy. Kondycja i dobre praktyki pomocy ludziom bezdomnym w sześciu obszarach: streetworking, praca socjalna, mieszkalnictwo i pomoc doraźna, partnerstwa lokalne, zdrowie, zatrudnienie i edukacja*, Pomorskie Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności, Gdańsk.
- Surmaj I. (2011), *Streetworking jako metoda pracy socjalnej w środowisku ulicznym z osobami bezdomnymi w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Krakowie*, [w:] *Streetworking. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, M. Michel (red.), Wydawnictwo UJ, Kraków, s. 85-95.
- Walendzik A. (2005), *Streetworking jako metoda pracy socjalnej*, [w:] *Streetworking. Teoria i praktyka*, E. Bielecka (red.), Wydawnictwo Pedagogium, Warszawa, s. 35-44.
- Wojtasik B. (1994), *Doradca zawodu. Studium teoretyczne z zakresu poradzoznawstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.

REFLEKSJE DORADCÓW NAD WŁASNYMI DOŚWIADCZENIAMI W STREETWORKINGU

STRESZCZENIE: Artykuł jest prezentacją fragmentu badań doświadczeń zawodowych doradców pracujących jako streetworkerzy. Pomysł na tego rodzaju analizę zrodził się z chęci poznania świata osób zajmujących się pomaganiem osobom marginalizowanym w specyficznych, pozainstytucjonalnych warunkach. Artykuł przybliży czytelnikom refleksje streetworkerów na temat znaczenia, jakie ta praca wywarła na ich postrzeganie siebie, świata innych ludzi, osobistą i zawodową tożsamość. Prezentowany materiał jest elementem szerszych badań nad poradnictwem z wykorzystaniem metody streetworkingu. Ukazane zostały tu wyniki pierwszego ich etapu. Realizowano je strategią jakościową z zastosowaniem wywiadu pogłębionego. Koncepcja streetworkingu jako formy docierania z zewnątrz i pomocy pozainstytucjonalnej oraz koncepcja uczenia się przez doświadczenie były głównymi odnie-

sieniami teoretycznymi prowadzonej analizy. Badani wskazywali, że doświadczenie streetworkingu przyczyniło się nie tylko do zmiany ich pewnych cech osobowościowych, ale pozwoliło im również na wypracowanie nowych lub innych ram definiowania tego, co składa się na pracę doradcy, co jest w niej istotne i potrzebne.

SŁOWA KLUCZOWE: streetworking, poradnictwo, filozofia *harm reduction*, uczenie się przez doświadczenie.

REFLECTIONS OF COUNSELLORS ON THEIR OWN EXPERIENCES IN OUTREACHWORK

SUMMARY: The article presents a fragment of research on experiences of professional counsellors working as outreachworkers. The idea of this analysis came from the desire to explore the world of people who professionally help marginalised people, in specific non-institutional conditions. The paper introduces outreachworkers' reflections on the meaning and importance their work had on their own self-perception, perceiving others and their personal and professional identity. The material presented here is the element of the wider research on counselling with the use of outreach method. The first stage findings are shown here. Qualitative strategies were applied in the research with the use of in-depth interview. The concept of outreach and streetworking as a form of reaching people out and non-institutional help as well as the concept of learning through experiencing were the main theoretical perspective of the analysis. The respondents indicated that the experience of streetworking has contributed not only to changing their personality traits, but also has enabled them to develop new or different frameworks of defining what constitutes a counsellor's work, what is important and needed in it.

KEYWORDS: outreach/streetworking, counselling, harm reduction, learning through experiencing.

